



**יולך**  
יום הכיפורים  
גליון 273  
תש"פ

**משנת חכמים**  
מתורתם של רבותינו

## רובו עוונות ויבא זכאי בדין? כן, בתנאי! ♦ הרה"ג רבי יוחאי אשכול שליט"א

ועוד, מה טיבה של השותפות הזו בין הצדיקים לרשעים ביום הכיפורים. וישוב לזה, כתב בציץ אליעזר חט"ו ס"ג, על פי דבריו הנפלאים של הרב יחזקאל הלוי לנדא בעל ה'נודע ביהודה' ז"ל בדרושי הצל"ח בדרוש ד' לשבת תשובה, שכתב חידוש גדול ונפלא עד מאד שיש בו עידוד גדול בימים אלו, ולכן נעתיק את דברי הצל"ח כלשונם, וז"ל: "... דבימים הללו (של עשי"ה), מלבד הטעם שהקב"ה מצוי אף ליחיד, והמה ימי רצון, עוד סגולה נפלאה יש להתשובה בזמן הזה שלא יוכל לזכות בה בימים אחרים אף אם היה הקב"ה מצוי לו בכל עת.

דבר פלא מצינו במדרש רבה ריש פרשת בראשית, שכתב וז"ל: ויהי ערב - אלו מעשיהם של רשעים, ויהי בקר - אלו מעשיהם של צדיקים, יום אחד, שנתן להם הקב"ה יום אחד, ואיזה זה - זה יוה"כ... "עכ"ל.

והדברים צריכים עיון גדול, מה הביאור בכך שנתן הקב"ה גם לרשעים את יום הכיפורים דמשמע שגם ברישעותם מועיל להם יום הכיפורים, הרי אם הרשע עושה תשובה ביום הכיפורים שוב אין הוא 'רשע', ואם אינו עושה תשובה הרי אין יום הכיפורים מכפר עליו, והדברים צריכים עיון גדול, מה הביאור בכך שנתן הקב"ה גם לרשעים את יום הכיפורים דמשמע שגם ברישעותם מועיל להם יום הכיפורים, הרי אם הרשע עושה תשובה ביום הכיפורים שוב אין הוא 'רשע', ואם אינו עושה תשובה הרי אין יום הכיפורים מכפר עליו,

דרך משל, שהוא מלא עוונות הרבה מאד מלוכלך ומטונף בכל מיני פשעים, אפילו אותן פשעים שנאמר עליהם אם יכופר עד תמותו, והוא עושה תשובה עתה בימים הללו (שכל העולם תלוי בדין והוא עמהם), אף שהתשובה אינה כדאי להכשיר עונותיו - מכל מקום, העולם נידון אחר רובו.

ואומר אני, לפעמים רשע יכריע את כל העולם לכף זכות ואת עצמו לא יכריע, דרך משל, הרי שהיה כולו עונות וכל העולם כולו עם כל העונות של הרשע הזה הוא חציו על חציו, חציו זכויות וחציו עונות, ועתה כששב הרשע הזה ותיקן אפס קצת עונותיו, כששוקליו אותו בפני עצמו עדיין הוא רשע בעונו ימות כי נשאר רוב עונות, וכשדנין העולם בכללו - העולם יוצא זכאי, כיון שנחסרו מקצת עונות רשע - נשאר העולם בכללו רובו זכויות.

ואומר אני, אף שמדת הדין מתנהג כפי מה שכתב הרמב"ם בפ"ג מה' תשובה, וז"ל, כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכויות ועונות, מי שזכויותיו יתירות על עונותיו צדיק ומי שעונותיו יתירות על זכויותיו רשע, מחצה למחצה בינוני, וכן המדינה וכו' וכן כל העולם כולו, אדם שעונותיו מרובים על זכויותיו מיד הוא מת ברשעו שנא' על רוב עונך, וכן המדינה שעונותיה מרובים מיד היא אובדת שנאמר זעקת סדום ועמורה כי רבה, וכן כל העולם כולו, עכ"ל הרמב"ם, נמצא מתחילה שוקליו כל איש ישראל בפני עצמו, ונכתבין לחיים ולמות איש לפי משקלו, ואח"כ שוקלין כל המדינה לפי שהעולם נידון אחר רובו, ואז אם רוב המדינה עונות אף הצדיקים שבתוכה אבודים, ואח"כ כל העולם.



### קול הקורא א-ל-ו-ל

**'דרשו ה' בהמצאן, אלו ימים שבין ר"ה ליום הכיפורים.'**

בין ר"ה ליום כיפור ישנם שבעה ימים. כנגד שבעת ימי השבוע. יום כנגד יום.

כביכול, הקב"ה אומר לנו "עכשיו שקיבלתם עול מלכותי, אנא, תוכיחו את עצמכם, ותראו איך אתם מבצעים בגאון את משימותיכם! אני קרוב, אני לצידכם, לסייע לכם"

ואנחנו משיבים באהבה ובריאה "כן! שבוע ימים יש לנו, להוכיח את אמיתת כוונותינו, שבעה ימות השבוע יהיו מבחן "הרצה" איך באמת אנחנו נראים!"

**הרי רצוננו לעשות את רצונך.** והיצר יודע זאת, והוא שם את כל כובד משקלו להטרידנו מלקיים את רצוננו. **שאר שבעיסה. שעבוד מלכותי.** הוא בא בכל הכוח - להרפות ולהחליש אותנו. כי זה קריטי עבורו.

**גם עבורנו זה נחוץ,** כי כאשר אנחנו מתמודדים - אנו מגבירים בכך עשרות מונים את כוחנו וזכויותינו. כי טוב אחד בצער, מאלף, שלא בצער. **כמה טוב לנו לנצח!**

ומקרא מסייעני, שהרי שאול נשבע, חי ה' המושיע את ישראל כי אם ישנו ביונתן בני מות ימות, הרי היה כאן גור דין שיש עמו שבועה חמורה שנשבע בה, ושוב נשבע שנית כשנלכד יונתן בגורל, כתיב ויאמר שאול כה יעשה אלקים וכה יוסיף כי מות תמות יונתן, וכתיב שם, היונתן ימות אשר עשה הישועה הגדולה הזאת בישראל, ויפרו העם את יונתן ולא מת.

### המשך בעמ' ג'



### לעילוי נשמת

הר"ר דוד בה"ר חזקיהו יוסף משקובסקי זצ"ל  
נלב"ע בעצם היום הקדוש תשס"ז

נתרם ע"י בנו  
הר"ר חיים אריה שליט"א

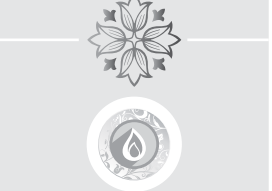


נתרם ע"י  
משפחת פופוביץ  
לרגל היכנס כנס אהרין מנחם הכהן נ"י  
לנועם עול תורה ומצוות יזכו אביו ואמו לראות ממנו רוב נחת דקדושה אמו"א.

**משנת היום**

אופק רכסים

5:51	הדלקת נרות
6:36	זריחה
	סו"ק"ש:
8:47	מג"א
8:56	(מג"א 72)
9:32	גר"א
10:31	סו"ז תפילה (ב)
12:28	חצות
6:19	שקיעה
6:56	צאת השבת
7:32	ר"ת



### לעילוי נשמת

מרת איוות פדהה רחל  
היה בת ר' עובדיה ע"ה

הרב יהודה בן הר"ר  
יוסף רענן ז"ל

ת.ג.צ.ב.ה.



להערות והארות  
ולמשלוח חומר לעורך  
בפקס: 153-4-653-1557

לתרומות והנצחות  
בטל: 054-84-68706  
ובמוקד "נדרים פלוס"  
'קרן תורתנו' קוד 103

לקבלת העלון במייל:  
Mishnatar@gmail.com



## ממזהרת יום הכפורים

♦ תיקון כל שבתות השנה בשבת אחת ♦ למרות הירידה שאחרי יוה"כ, אפשר לעלות

לאחר שהמלכנו את הקב"ה עלינו בראש השנה והזדככנו ביום הכפורים, ברור שכל אחד מאיתנו קיבל משהו ואפילו מי שלא שב בתשובה שלימה, לכן לכל אחד יש סיבה טובה לשמוח במוצאי יום הכפורים, כי נפטר מחלק מהעבירות. עבירה היא מחלה, לכן כל התפטרות אפילו מחלק מהחולי הוא סיבה לשמחה. לכל אחד יש עכשיו הזדמנות להתחיל הכול מחדש ולהיות אחר. ומי שהרגיש שיום הכפורים לא היה כמו שקיווה שיהיה, זה עצמו צריך לחזק אותו ולהביא אותו לידי התעוררות ובחינה עצמית.

אך התחושה שרבים חשים אחר ההתעלות העצומה של יום הכפורים, מעין ירידה, מקורה בדרכי היצר, שתמיד מנסה לטעת תחושות קשות אחר שמצליחים להגיע למצב של עלייה. הדרך לשמור על החיזוק של החודש המיוחד, הוא על ידי שמתבוננים שהעוה"ז הוא דירת ארעי, וכל מציאותנו הוא רק לקיום תורה ומצוות. גם אני בבחורותי חשבתי שאחרי יום הכפורים "אני עומד להיות צדיק גמור", אבל אחר כך הבנתי שזה לא כל כך פשוט ו"ושבע יפול צדיק וקם", שכך הוא מטבע הבריאה ש"שבע יפול", אבל "וקם", והעיקר הוא להמשיך הלאה ולא להתרפות!

מה שאנו לא ממתנים מספיק אחרי יום הכפורים, ולא ממשכינים עם אותו חיזוק, הוא מכיון שאנו לא מקדישים מספיק זמן למוסר

והלכות, אם היינו נוהגים כך, ברור שמצבנו היה בעלייה מתמדת. זה ההסבר בדברי הסבא מקלם שאמר: מי שלא יקבל על עצמו לעסוק במוסר כל השנה, אין יום הכפורים מכפר! כיון שמוסר הוא הערובה שהתשובה תהיה קנה ואמיתית.

מהות היום, שאנו מראים שכל רצונו לעשות רצון ה', וכשאנו מתוודים אנו מביעים ומראים שאין החטאים חלק ממהותנו ורצונו האמיתי הוא רק לעשות רצונו יתברך. יום הכיפורים מגלה לכולנו שהמידות שלנו אין מקורם בחטא וכפי שאנו מתפללים 'הרי אנו ככלי מלא בושה', אמנם זה טוב מבחינה מסוימת,

אבל אפשר למלא את הכלי בתוכן אחר - 'ישראל אשר בך אתפאר'. כתוב בשיר השירים "אל תראוני שאני שחרחרות שזפתי השמש", שחרות זו, היא לכלוך לחטאים ובא לשלמה המלך ע"ה להמשיל, שכמו שאפשר בזמן קצר להוריד את השזוף, כך גם את החטאים.

בספר 'מכתב מאליהו' מביא מהרב דסלר הארה נפלאה, איך לשמר את יום הכפורים אצלנו. חז"ל אומרים על הפסוק דרשו ה' בהמצאו' שיחיד הרוצה בקרבת ה' אין לו דרך לכך, רק בעשרת ימי תשובה, אם כן מה יעשה היחיד לאחר יום הכפורים. אלא מחדש הרב דסלר, שהרוצה שאור

יום הכפורים ימשיך לתוך לבבו גם במשך כל השנה, יחדש אצלו את אותה התעוררות שפעלה עליו ביום הכפורים, שלא תשתכח ממנו, אלא יתבונן וימשמש בה גם לאחר יום הכפורים. הקבלות, שמקבל על עצמו אז, יחדש אותם בליבו גם לאחר מכן, אז יידע שלפי מה שיום הכפורים השפיע החי בקברו ככה יעלה ויצליח. רבי ישראל סלנטר זצ"ל היה אומר: אילו היה יום הכפורים רק אחת לשבעים שנה, זה גם היה מתנה מיוחדת ואור עצום.

מבחן הקבלות של האדם שקיבל ביום הכפורים, הוא עד הושענא רבא, לכן אם אמנם שיום טוב הוא, אבל אין לשכוח שהוא המשיך ליום הכפורים וכנראה שעד הושענא רבא, אפשר גם לתקן ולא רק לעמוד במבחן.

רבים חשים אחר ההתעלות העצומה של יום הכפורים, מעין ירידה, תחושה זו מקורה בדרכי היצר, שתמיד מנסה לטעת תחושות קשות אחר שמצליחים להגיע למצב של עלייה. הדרך לשמור על החיזוק של החודש המיוחד, הוא על ידי שמתבוננים שהעוה"ז הוא דירת ארעי, וכל מציאותנו הוא רק לקיום תורה ומצוות. גם אני בבחורותי חשבתי שאחרי יום הכפורים "אני עומד להיות צדיק גמור", אבל אחר כך הבנתי שזה לא כל כך פשוט ו"ושבע יפול צדיק וקם", שכך הוא מטבע הבריאה ש"שבע יפול", אבל "וקם", והעיקר הוא להמשיך הלאה ולא להתרפות!

### שבת שובה

ליל שבת קודם תפילת ערבית היה רגיל מרן המשגיח זצוק"ל לצטט את דברי 'סוד ושורש העבודה' המחדש איך לזכות למחילה על כל החטאים שנעשו בשבתות השנה זו"ל: "כי עיקר ושורש גדול ויסוד מוסד אל התשובה, היא שמירת שבת כהלכתו, אפילו עבד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו. ולכן זה שמו אשר יקראו לו לשבת שבין כסא לעשור - שבת תשובה. כי שמירתו כהלכתו הוא יסוד ועיקר לתשובה.

לכן יזהר בו האדם מאוד ומאוד לשמור ולעשות אותו כהלכתו בכל פרטיו ודקדקיו, וגם מלדבר בו שיחת חולין ח"ו, וגם לטהר רעיוניו ומחשבותיו שלא יחשוב בענייני עולם הזה כלל וכלל, רק ביראת ה' כל היום, ואז מוחלין על כל מה שחטא בכל שבתות השנה מיום הולדו ועד עתה.

ניתן לשלוח תגובות לעורך המדור בדוא"ל: yosefshu9849@gmail.com

חקר ובידור בענייני המקרא וטעמו בנוגע למעשה

ויבינו במקרא



## זונה | אהרי | אלתה נכר - הארץ - מזהו ה"נכר"?

בן-מאה ועשרים שנה אָנְכִי הַיּוֹם (לא, ב) יש לחבר היטב התלישא הקטנה לקדמא, ולא: בן מאה, ועשרים שנה אנוכ.

אַל-תִּירָאָו (לא, ו) להקפיד להניע השוא שזה לשון יראה, ולא לשון ראה.

וַיֵּאמֶר אֱלֹוֵי לְעִינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל חֶזֶק וְאִמְץ (לא, ז) הזרקא (מהמשנים) שבתבת "ישראל" מפסיקה יותר מהאזולא(מהשלישים) שבתבת "אליו". וכך יש לקרוא כפיסוק הנכון: ויאמר אליו לעיני כל ישראל, חזק ואמץ. ויש להתגבר על נטית הטעות המצויה הנובעת מהתחברות נגינת הזרקא לנגינת הסגול שלפיה נקרא בשיבוש: ויאמר אליו, לעיני כל ישראל חזק ואמץ. וזוה משתמע פירוש שגוי, כאילו הצייווי להתחזק ולהתאמץ הוא רק לעיני כל ישראל, אך בינו לבין עצמו לא יחזק ויאמץ, וזה הבל. (אך עיין במשך-חכמה מ"ש כע"ז ע"ד צחות) אלא האמירה היא שהיתה לעיני כל ישראל.

הַקְהֵל אֶת-הָעָם (לא, יב) יש להקפיד בהגית תיבת "הקהל", ולא: הַקָּל (ובפרט כשאין הבחנה בין קמץ לפתח, שנשמע: הַקָּל, כמו: "והקל מעלדך" (שמות יח, כב). וכן בכל כע"ז בכל גרונות שאחרי נח נראה, כמו לִיר-אֵה, ולא: לִירָא וכ"ב).

הַקְהֵל אֶת-הָעָם הַאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף... (שם) יש להקפיד על פיסוק הטעמים "האנשים והנשים" מחוברים, כי עניינם משותף-לימוד ושמיעה, ואילו "הטף" בנפרד, כי הבאתם לטעם אחר. ולכן אין לקרוא: האנשים, והנשים והטף.

בחר טעות עממי ארעא דהוא לעיל לתמן ביניהון.

וסוף המקרא אֲשֶׁר הוּא בֶּא-לְשִׁמָּה בְּקִרְבָּו פִּירוּשׁ "בקרבו" לת"א ורש"י פשוט שהכוונה בקרב גויי הארץ האמורים, והרי גם ברישא הוזכרו בלשון יחיד. אך לראב"ע ולרמב"ן "בקרבו" מוסב אל הארץ. ומצינו "ארץ" בלשון זכר וְלֹא-נִשְׂא אֹתָם הָאָרֶץ (ברא יג, ו) (אכן יש להעיר שרש"י שם פירש שהוא מקרא קצר ושיעורו: לא נשא אותם מרעה הארץ. וכן נַעֲתַם אָרֶץ (ישעי יט, יח) וגם שם רש"י מיאן לפרש על הארץ. שא"כ היל"ל: נעתמה הארץ, וע"כ פירשו על העשן שנגזר וניתן לארץ. וברד"ק שם ציין לתהלים ק"ה, ל שרץ ארצם צפרדעים).

הַנָּךְ שִׁכְבַּ עִם-אֲבֹתֶיךָ יָקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנָה (לא, טז) בימא נב: נמנה מקרא זה בין ה' מקראות שאין להם הכרע, לפי שלא הוכרע האם יש לפסק כטעמים דידן, או שמא הפיסוק: הנך שוכב עם אבותיך וקם, העם הזה וזנה. וכ"ה בסנהדרין צ: בדברי רבן



# משנת הלקח

נטבי עונג  
שבת ווי"ט  
שטרם ראו אור  
מאת בעמח"ס  
'לקח טוב'

## ההסדר הגדול

עשרת ימי תשובה בעיצומם, שבת "שובה" במרכזם, ופנינו מועדות אל "עיצומו של יום" המכפר לשבים" (הלכות תשובה א, ג). כולנו מייחלים ל"תמחה פשע לעם נושע ותאמר סלחתי". התשובה היא, כידוע לנו מדברי רבנו יונה ז"ל, בתחילת ספרו "שערי תשובה", "מן הטובות אשר היטיב השי"ת עם בראיו". והוא מנמק את דבריו ואומר: "כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם... ולימדם והזהירם לשוב אליו כי יחטאו לו, לרוב טובו ויורשו".

נוכל להמחיש את המלים "כי הכין להם הדרך" ולעמוד על גודל עוצם הטובה בהכנת הדרך, באמצעות המשל הבא: מקורבו של מלך נאשם בבגידה. האיש נתפס והושלך לכלא. המלך רצה מאד להוציאו לחפשי, כי קשור היה אליו בכל נימי נפשו, אך ידיו היו כבולות שכן לא יתכן שהמלך לא יכבד את חוקי מדינתו. גם הידיד הבורגן הבין שאפילו אם ירצה המלך לסלוח לו, אין הדבר באפשרותו, אי לזאת שקע בהרהורים נוגים באשר לעתידו.

בוקר אחד שמע העציר קול מוכר הבוקע מבעד לריצפת הכלא אשר נסדקה לנגד עיניו. חלף רגע נוסף, שברי הריצפה הוסטו לצד, ומי נתגלה לנגד עיניו? המלך בכבודו ובעצמו! אשר הושיט אליו את ידו וקרא לו להימלט עמו דרך המחילה שכרה במו ידיו. התברר שבמשך תקופה ארוכה הוא חתר חתירה מתחת כסא כבודו, העומד בחדר שאין איש נכנס אליו בלי רשות מיוחדת מהמלך. באותן שעות שהוא שהה בחדר הזה הוא היה מסיט את כסאו ממקומו, והיה חופר את המחילה שהובילה עד התא שבו היה יקר נפשו עצור. באופן זה הצליח המלך לעקוף

את המקטרגים ולהסתיר את פעולתו, לבל ייחשב לעובר על חוקים ומשפטים שהוא עצמו אחראי עליהם.

כך יובן עומק משמעות "הכין להם את הדרך", באופן זה נוכל לקבל מושג בגודל עוצם הטובה והחסד שבקבלת התשובה. משל זה מאיר את דברי התפילה שביסוד התשובה לרבנו יונה ז"ל: "ואם בחטאי הרב והעצום אין לי מליץ יושר, חתור לי אתה מתחת כסא כבודך וקבל תשובתי". [גם המלה מחילה מקבלת כאן משמעות כפולה]. יחד עם זאת, עלינו להתעורר מהדברים מה גדולה היא רעת המתאחר מהתשובה. שכן אילו אותו אסיר היה מסרב לקבל את הצעתו הנדיבה של המלך לנצל את ההזדמנות המיוחדת לצאת ממאסרו, היה עווננו גדול מנשוא!

דברים אלה עלינו לחרות על לבנו במיוחד בימי "דרשו ה' בהמצאו", ולהוקיר את החסד הכפול: עצם האפשרות לשוב בתשובה, וההזדמנות המיוחדת של הקירבה היתירה שמתקרב אלינו השי"ת בעשרת ימי תשובה.

בנוסף לעצם התשובה, ניתנו לנו סגולות מיוחדות להגיע למחילת עוונות. אחת מהן והיא הגדולה שבהן הוענקה לנו במעמד ייחודי ביותר, אשר חז"ל אומרים עליו במסכת ראש השנה (ז:): "אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו", וכפי שיתבאר גם סגולה זו קשורה בחסד התשובה. הגמ' שם אומרת על הפסוק "ויעבור ה' על פניו ויקרא" (שמות לג) "מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור, והראה לו למשה סדר תפילה. אמר לו: 'כל זמן שישראל חוטאים, יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם.'"

הגמ' שם מדברת על שלוש עשרה מידות, הנאמרות פעמים רבות בימים אלה, וניתן לומר שהן "לכת" הסליחות. עוד אמרו שם בגמ' "ברית כרותה לשלוש עשרה מידות, שאינן חוזרות ריקם". [הגר' פינחס ארלנגר שליט"א מביא בספרו "דרך עץ החיים" ביאור נפלא מאת מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, למה שנאמר בפזמון "אזכרה אלקים ואהמיה": הגמ' במסכת ברכות (לב:) אומרת שמאז חורבן הבית ננעלו שערי תפילה ומחיצה של ברזל מפסקת בינינו לבין אבינו שבשמים. שלושה דברים מסוגלים לפרוץ מחיצה זו י"ג מידות, דמעות, זכות אבות. על י"ג מידות כרותה הברית הנ"ל, שערי דמעה ללא ננעלו (ברכות שם) זכות אבות לא תמה (ויקרא רבה, פ"ג). לכן אחרי הזכרת החורבן בבית הראשון של הפזמון, ממשכים ואומרים "תמכתי יתדותי בשלוש עשרה תיבות - י"ג מידות, בשערי דמעות כי לא נשלבות - אלו שערי דמעות, לכן שפכתי שיח פני בוחן ליבות, בטוח אני באלה ובזכות שלושת אבות" - זו זכות אבות, ודפח"ח].

בספר הנ"ל כתב עוד בענין י"ג מידות, והביא תחילה את לשונו הנפלאה של רבינו בחיי בספרו "כד הקמח": "והנה הם י"ג מידות] מפתח גדול לבקש מהם שערי רחמים בכל דור דור, הן ליחידים והן לרבים, ובזמן הזה בהיותנו בגלות ושעבוד בין האומות, ואין לנו כהן גדול לכפר על חטאתנו, ולא מזבח להקריב קרבן, ולא ביהמ"ק להתפלל שם, ולא נשאר לנו לפני ה' בלתי את תפילתנו וי"ג מידות אלו".

המתבונן בדברי הגמ' הנ"ל במסכת ראש השנה, עומד ותמה מה פשר הביטוי "יעשו לפני כסדר הזה", הרי מדובר כאן באמירה ולא בעשיה "החפץ חיים" משיב על תמיהה זו ע"י משל. מנהל מפעל גדול נאלץ לנסוע

למשך תקופה מסוימת למדינת הים. בחששו פן בהעדרו לא ינוהל המפעל כהלכה, מסר לידי סגנו רשימה המכילה הוראות מפורטות על מה עליו לעשות בזמן העדרו, כדי שלא יהיו תקלות. מה רבה היתה תדהמתו כאשר בשובו מנסיעתו מצא את המפעל מושבת ומוזנח. "מה קורה כאן?! שאל האיש בזעם את סגנו. "מדוע לא שמת לב להוראות שהפקדתי בידך?!" הסגן השיב: "לא זנחתי את הוראותיך, בכל יום ויום קראתי את הרשימה בתשומת לב מרובה". "שוטה שכמותך", אמר לו המנהל בכאב, "את הרשימה מסרתי לך כדי שמתוכה תלמד מה לעשות, ולא לשם קריאה גרידא".

הנמשל, אומר "החפץ חיים", היחס שלנו לאמירת י"ג מידות של רחמים. הקב"ה לא הפקיד בידינו את הסוד הנפלא של י"ג מידות לא רק כדי שנאמר אותן שוב ושוב, אלא בעיקר כדי שנתבונן בהן, נדקדק בהן ונפיק מהן לקח ומוסר ונפעל לאורן. זה מה שאומרת הגמ' "יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם". אם יפעלו ישראל לפי י"ג מידות הרחמים וינהגו בהן, יזכו למחילה גמורה מאת הקב"ה.

ניתן לומר שגם זהו ענף מהטובה אשר היטיב ה' עם בראיו, והכין להם הדרך לעלות מפחת מעשיהן. זוהי תשובה במעשים טובים וברכישת מידות טובות. כל זה כלול בחסד הגדול שעושה עמנו הבורא במיוחד בימים גדולים ונוראים אלה. לא נותר לנו אלא להתנער ממאסר היצר להתעורר מתרדמתנו ולרוץ לקראת ידיו המושוטות אלינו אלי שערי תשובה הפתוחים, וה' הטוב יקבל תשובתנו ויאזין לתפילותינו ויכתבנו ויחתמנו לחיים טובים ולשלום.

### המשך מעמ' א'

הרי, הואיל ועשה תשועה בישראל (לא מת), מי שמכריע העולם לכף זכות שאין לך ישועה גדולה מזו - פשיטא ופשיטא שאף גזר דין שיש עמו שבועה יקרע וזיהי יחיה, והיינו בעשרת ימי תשובה, שאז כל העולם תלוי בדין ויכול להכריע את כל העולם לכף זכות "... עכ"ל.

ועל פי זה יישב הציץ אליעזר ז"ל גם את כוונת המדרש הנ"ל, במה שכתב: "ויהי ערב - אלו מעשיהם של רשעים", דהיינו שגם מעשיהם הטובים של הרשעים מצטרפים לחשבון הכולל, "ויהי בקר - אלו מעשיהם של צדיקים", דהיינו שבכך מזדווגים גם מעשיהם הטובים של הרשעים עם מעשי הצדיקים וכן"ל, "יום אחד, שנתן להם הקב"ה יום אחד, ואיזה זה - זה יוה"כ" דהיינו, שהיא הנהגה מיוחדת דוקא ליום הכיפורים שבו דנים את העולם בכללותו, וכן"ל.

ועל כן, מלבד ההכרח לפשפש במעשים הפרטיים ולתקנם ככל האפשר, יש כאן עצה גדולה לזכות בדין, שיש לחפש את אותן המצוות שיש בהם זיכוי הרבים, שעל ידם נעשה גם הכלל יותר מתוקן, ועל ידי כך מתקרבת כל האומה בכללותה להיותה רובה זכויות, ובזכות זה יזכו לישועה גם אותם אלו שנכתבו ונחתמו להיותם 'רשעים' בדינם הפרטי.

אם כן, רובו עוונות ויצא זכאי בדין? כן, בתנאי ...  
גמר חתימה טובה

## מראה מקומות לדרשת שבת שובה

### ממורנו הגאון רבי יוסף ברנדייס שליט"א

בענין "חינוך קטנים למצות"

א. ברכות דף כ' משנה נשים ועבדים וכו' וגמרא שם א"ל רבינא לרבא עד המשנה.

ב. תוס' מגילה דף י"ט עמ' ב' וברכות דף ט"ו עמ' א' ד"ה ורבי יהודה.

ג. נזיר דף כ"ח עמ' ב' משנה "האיש מדיר את בנו בנזיר ואין האשה מדרת את בנה בנזיר" וגמרא שם איש אין וכו' עד בתו אינו חייב לחנכה ותוס' שם ד"ה בנו, תוס' ישנים יומא דף פ"ב עמ' א' ד"ה בן שמונה.

ד. יבמות סוף דף קי"ג רב יצחק בר ביסנא וכו' עד קי"ד עמ' א' אמר אביי תולש בענין שאינו נקוב וכו'.

ה. תרומות הדשן סי' צ"ד "קטן שאין לו אב ואין צריך לאמו אם חייב בסוכה".

### המשך מעמ' קודם

בְּרִיתִי, יֵשׁ לְהַתְּבוֹנֵן כִּנ"ל.

וְעִנְיָתָהּ הַשְׁיִיחַ הַזֵּאת, לְפִנּוּ (לא, כא) הקדמא מחוברת למהפך יותר מחיבור המהפך לפשטא. ולא: השירה, הזאת לפניו, וכע"ז הלן לא, כט: וְקָרְאתָ אֶתְכֶם, הִרְעָה ולא: וקראת, אתכם הרעה.

מִצַּד אַרְזֵן בְּרִית-ה' אֶלְקִיכֶם (לא, כו) פשר הטפחא המפסיקה בין ה' ל"אלוקיכם" שע"ז כילו "אלוקיכם" מוסב על הארון וזה לא יתכן, אך באמת זהו דרך תוספת דיבור. שהמאמר כבר נשלם ב"ארון ברית ה'", ושוב נוסף ביאור שהוא ה' אלוקיכם. וכבספ' תַּחַת יַרְדְּ אֲבָרְהָם אֲדֹנָיו (ברא' כד, ט) ורבים אחרים.

אֶת-כָּל-זְקֵנֵי שְׁבִטֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם (לא, כח) אם יקרא: את כל זקני, שבטיכם ושטריכם, ישתבש להשתמע כי יקהיל את זקני השבטים וכן את זקני השוטרים.

אֶת-דְּבָרֵי הַשְׁיִיחַ הַזֵּאת (לא, ל) לביאורו של רש"י (לעיל כט, כ) המחלק בין "בְּסִפְרֵי הַתּוֹרָה הַזֶּה" לבין "בְּסִפְרֵי הַתּוֹרָה הַזֵּאת", שתלוי בפסוק הטעמים עיי"ש. לפ"ז מוכרח אף כאן להיות פיסוק הטעמים: את דברי, השירה הזאת. וכ"ה בחלק מהגרסאות. אך לפלא שדוקא בכת"י מדויקים מצוינו: דברי שהיה הזאת. וכנראה פוסק בדרך תוספת דיבור. אך מ"מ צ"ע מפני מה השתנתה צורת ההטעמה מהפס' בְּסִפְרֵי הַתּוֹרָה הַזֵּאת.



# האם בעבירות של "בין אדם להבירו" יש חלק של "בין אדם למקום"?

'גניבה'. אסור לגנוב זה מזה. אך מרגל למען המדינה הוא גיבור המחנכים לילך בדרכיו. וכן 'שקר' ועוד ועוד.

הגרמנים הנאצים לפני כשמונים שנה, ראו בעצמם אנשים הומניים, מתחשבים, מוסריים וערכיים, מה שלא הפריע להם כלל להרוג מיליוני יהודים בדם קר. ומשום שחוקיהם המעוותים, אשר לא כפופים לציווי הקב"ה, אמרו להם שאמנם אסור להרוג אפילו כלב חולה, אך דמו של יהודי אינו חשוב אפילו כפחות מן הכלב...

כלומר, אי אפשר לקיים את המצוות של בין אדם לחבירו, ללא הבסיס של בין אדם למקום. כי כל חוקי המוסר האנושי מיוסדים על הנחות הפרטית של האדם, ולא על מטרה רוחנית גבוהה. דיקא נמי שהתורה כותבת "ואהבת לרעך כמוך-אני ה'". כי הקיום של "ואהבת" חייב להיות עם החיבור לקב"ה. ולא שייך בלעדיו.

וראיתי שה'ספורנו' בפרשת נח רומז לזה. שכתב, שנח הוכיח את בני דורו על מעשיהם המקולקלים, אך לא לימד אותם לדעת את ה' וללכת בדרכיו. וזה מה שגרם להם בהמשך ל'יַתְפִּילָא הָאָרֶץ חֲמִס'. כי אם אין את הבסיס של ידיעת ה', האנושות תפרש את ה'בין אדם לחבירו' כרצונה, וזה קלקול גדול.

ועל כן: 'קחו עִמָּכֶם דְּבָרִים'. כלומר, תפייסו זה את זה ותתמצו מהכעסים. ואז 'וְשׁוּבוּ אֵל ה' שהסיבה שחטאתם זה לזה, היא בגלל שחטאתם והתרחקתם מהקב"ה ולכן נתקלקלו הרגשות במצוות שבין אדם לחבירו.

ובעצם העניין, נוסף כמה מילים ברוח דברי ה'משך חכמה'. הגוי אשר הגיע להלל הזקן וביקש ללמוד את כל התורה על רגל אחת, שמע ממנו "מאן דעל סני לחברך לא תעביד". וכן רבי עקיבא חידש כלל גדול בתורה "ואהבת לרעך כמוך". כלומר, שבכל מצוה ומצוה יש קמטוץ מן הכלל הכולל.

ויש להבין, שבביל מה צריך את המצוות ש'בין אדם לחבירו' כדי לצוות על דברים אשר השכל מחייב אותם (דיני ממונות)?

והנה, יש לא מעט "חוקים" המקובלים בעולם. חוקים של הומניות, התחשבות באחר, ועוד. ולכאורה, יש כאן קיום למצוות התורה של "ואהבת לרעך כמוך".

אבל האמת היא, שלחלוטין לא. המוסר האנושי, בייחוד בעולם המודרני, מסכים למשל, עם העיקרון של "לא תרצח". אבל לא רואה בהריגת עובר במיני אמו, או חולה הנוטה למות כ'רצח' אלא כ'חסד' ואפילו 'המתת חסד'. אך הסתכלות התורה רואה את העניין כ'רצח' לכל דבר ועניין. וכן לגבי

האסור על פי דיני המצוות שבין אדם לחבירו, יש לו לשוב בתשובה כלפי הקב"ה על החטא. לבד ממה שיש לו לתקן ולפייס את אותו אדם שנפגע או הוזק מהמעשה. וכמו שמצינו שיום הכיפורים אינו מכפר עד שירצהו. ומוכח, שיש ליום הכיפורים על מה לכפר. על אותו חלק של בין אדם למקום שיש בבין אדם לחבירו.

ומשום, שגם מצווה שהיא מחויבת מצד השכל וההיגיון, (כמו איסורי הגניבה, הגזילה והממונות) אין אנו מצווים עליה מכוח השכל המחייבנו בה, אלא מכוח שכך ציוה אותנו הקב"ה. ועל כן, מי שמתרחק מהקיום הראוי למצוות בין אדם לחבירו, מוכיח שהוא מתרחק מקיום רצון הבורא בבריאה, ועל כן יש לו לשוב בתשובה שלמה לפניו.

ועל כן ראובן שהכיר בחטאו שבלבל יצועי אביו, עשה תשובה בשני מישורים: האחד, שעשה תשובת המשקל בכך שהציל את יוסף ממייתה, והפסיד לו את הבכורה. והשני, שהיה בתענית כלפי שמיא. על דבר הריחוק שבעטיו נגרם החטא.

וזהו מה שנרמז בדברי הנביא הושע. 'שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל' כלומר, שישבו על מה שהם חטאו בתור 'ישראל' והוא, מה שחוטאים כנגד האומה עצמה, זה כנגד זה. ומה הסיבה לחטא? 'עַד ה' אֶלְקֵינוּ'. שהתרחקו מהקב"ה.

כשאחי יוסף ראוהו מרחוק וחשבו זה עם זה להרגו, שכנע אותם לראובן להשליך אותו אל הבור כדי להצילו. ומאוחר יותר כאשר ישבו לאכול לחם, עברו שם אורחת שמעאלים והאחים מכרו להם את יוסף להורידו למצרים.

ראובן לא היה נוכח בזמן מכירת יוסף, ורק לאחר שהיבן אל הבור, וראה שאינו בבור, וקרע את בגדיו. והיכן היה ראובן בשעת המכירה? ומהיכן שב? אומרים חז"ל במדרש (רבה פד"ט) שהיה בשוק ותעניתו (דיקא נמי, שהם ישבו לאכול לחם, ועל כן הלך מעמם, כי היה שרוי בתענית) ועל מה נתענה? על חטאו שבלבל יצועי אביו, וכדלקמן.

עוד אומר שם במדרש, אמר לו הקב"ה, מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה. ואתה הוא שפתחת בתשובה בתחילה, חייך שכן בנך עומד ופוחח בתשובה תחלה. ואיזה הוא? זה הושע שנאמר (הושע יד) "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֶלְהֵינוּ כִּי קָשַׁלְתָּ בְעֵינֶיךָ".

ויש להבין, מדוע ראובן היה צריך להתענות ולשוב בתשובה על מה שבלבל יצועי אביו? ולכאורה החטא הוא כלפי אביו, ומן הראוי הוא לבקש את סליחתו. ומה שייכים לכאן השק והתענית?

מבאר ה'משך חכמה', יסוד בענייני מצוות שבין אדם לחבירו. כל מי שעושה מעשה

## דרכי דב

מתורתם של מתפללי בתי המדרש שברכסים

## קהילות קודש



# רושב החינוך הראשוני ♦ הרב מנחם קלמן

להביא קטנים בבית הכנסת. וקשה מאד איך שייך שכן לקטנים כאלה שאינם בשכר ועונש, ועוד שמשמע כדי ליתן שכן למביאייהם שאין בזה עוד שכן. וביאר הנחלת יעקב (שם) שאמנם אין שייך בעודם קטנים שכן ועונש, אלא שהרושם שהם מקבלים ממעמד זה יביא אותם בעתיד ליראה ולשמירת מצוות ועל ידי זה יקבלו שכן.

הזדמנות יש לנו בירח האיטנים להניח יסודות קדושים בטף אשר הפקדנו עליו, וכלשון הזהב של הרש"ר הירש לגבי הקהל: 'כאשר ישמעו את דברי התורה יחד עם הוריהם באסיפת העם הגדולה, הרי עצם המעמד הזה יטיבע את רישומו על גנפ הילד, הם יראו את ההמוון הרב המקיב ביראת כבוד, וכך יגיעו לכלל יראת השם'.

אך שומה עלינו לישמר מאזהרת השל"ה על הטף הקטנים מאד (תמיד אות קא, בשם דרך חיים): 'בזמן הזה יש טף בא לבית הכנסת לתת עונש למביאייהו לפי שהוא בא לחלל קדושת בית אלוקינו ולשחוק בו בכרחובות קריה יקומו לצחק זה עם זה, זה מצחק עם זה, וזה מכה את זה, זה מרגן וזה בוכה, זה מדבר וזה צועק, זה רץ אילך וזה רץ אילך, רץ לקראת רץ ירוץ... והמביא טף בזה האופן לבית הכנסת אין ראוי לו לקוות על זה שכן אלא לדאוג מן הפרענות'.

העבודה, גם יונקי שדים גם גמולי חלב מרגע יצירתם וכבר עומדים תחת השפעת חינוכם, כבר עומדים מופעלים ומתרחמים מכל המתרחש איתם, כל זיו ותנועה אפילו הכי קטנה שהיא, כל נעור של תינוק עם יום הולדו והלאה יש להם ערך רב, משקל מכריע בכך גידולו של האדם ועתידו. אומני חינוך יודעים זה היטב לשום כל לב על תחילת ינקותו של כל ילד. וזה ודאי אשר שבחוהו לר' יהושע בן חנניא אשרי יולדתו, כי אמנם כי האושר בזה ודאי תלוי. והא לכם שעור גדול בתורת הפדגוגיא המלמדת לנו לימוד החומש' (דעת תורה).

ובמסכת סופרים (פ"ח ה"ו) הוסיפו על דברי חז"ל בחגיגה 'מכאן נהגו בנות ישראל קטנות לבא לבתי כנסיות כדי ליתן שכן למביאייהו והן לקבל שכן'. ולכאורה הוא מקור דברי התוספות בחגיגה (ד"ה כד') 'ועל זה סמכו

ולכאורה הוא משום הוצאה ששייכת רק בקטנים ביותר.

ושיעור הקטנות מבואר במנחת חינוך (מצוה תרי"ב אות ד) מעת שיצא מכלל נפל או שכלו חדשיו.

אמנם המהר"ל בגור אריה ביאר את דברי חז"ל דווקא בקטן שיש לו דעת 'והאי טף איירי בקטן שיכול ללמוד דאי לאו הכי היכי נאמר 'ליתן שכן למביאים' מאי שכן למביאים יש כאן דתינוק קטן שאינו יכול להבין מה יעשה שם'. ולדעת הרמב"ן שחז"ל למדו שטף הם קטנים ממש אף שאינם מבינים לכאורה קשה מסברתו של המהר"ל איך יקבלו על זה שכן הלא מה יעשו שם הקטנים כשאינם מבינים.

ומבואר כאן יסוד גדול בחינוך הילדים וכפי שאומר זאת ר' ירוחם: 'אלא מכאן עד היכן מגיע ענין החינוך ומאימתי כבר מתחלת

הקהל את העם האנשים הנשים והטף וגרך אשר בשעריך, למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו... ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת. ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה (דברים לא יב-ג).

מי הם הטף האמורים בפסוק יב שחייבים במצות הקהל. הרמב"ן כותב בדעת עצמו שהבנים האמורים בפסוק יג הם הטף האמור לעיל והם ישמעו ולמדו ליראה 'כי אין הטף הזה יונקי שדים אבל הם קטני השנים הקרובים וזה טעם ולמדו ליראה בעתיד כי למעלה אמר ולמדו ויראו'. אבל בדעת חז"ל הבין שסברו ש'הטף הם כן יונקי שדים, שאמרו (חגיגה ג.) 'טף למה באין, כדי ליתן שכן למביאייהו' לומר שיש שום טעם אחר בהבאתן אלא שכן למביאייהו, והוא הקטנים שאינם מבינים.

וביאר פסוק יג לפי הבנה זו ביאר המהרש"א (חגיגה שם, וכע"ז באו"ח כאן) שמדובר בבנים אחרים שמבינים והגיעו לחינוך ולכן אינם נכללים עם הוריהם בפסוק הקודם אלא יש מטרה שהם עצמם ילמדו ליראה אף שעדיין אינם שייכים בשמירה.

וברש"י (מגילה ה. ד"ה וחגיגה) מבואר ג"כ שהחיוב חל גם על קטנים ביותר, שכתב לבאר שהקהל נדחה מפני שבת משום שמצווה להביא הטף וא"א להביאם בשבת,

### הרגשתם פעם?

איך מרגישים הורים שאין להם כבדי להעניק מזון ראוי לילדיהם...  
**שחלילה לא תרגישו, אבל ברכסים זה קיים!!!**  
מבשרך אל תתעלם!

**33 דקקה מתחילת חגיגת 90-40-111**

